

УДК 378.4 (477)

Олена Сергійчук,
Алла Сембрат**РОЛЬ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У
ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ**

У статті висвітлюється роль інноваційних педагогічних технологій у підготовці майбутніх учителів до професійної діяльності. Визначено сучасні тенденції та особливості цього процесу, його актуальні проблеми з питань використання інноваційній педагогічних технологій під час проходження педагогічної практики студентами.

Ключові слова: інноваційні педагогічні технології, професійна діяльність, підготовка майбутніх учителів, педагогічна майстерність вчителя.

В статье раскрывается роль инновационных педагогических технологий в подготовке будущих учителей к профессиональной деятельности. Определены современные тенденции и особенности этого процесса, его актуальные проблемы по вопросам использования инновационных педагогических технологий во время прохождения педагогической практики студентами.

Ключевые слова: инновационные педагогические технологии, профессиональная деятельность, подготовка будущих учителей, педагогическое мастерство учителя.

The article highlights the role of innovative educational technology in preparing future teachers to the profession. Defined current trends and features of this process, its current problems with the use of innovative educational technology during the teaching practice students in school.

Key words: innovative educational technology, professional activities, training of teachers, teaching skills teacher.

Постановка проблеми. Освіта – одна із найважливіших сфер людської діяльності і визначальний фактор розвитку людства. Інтеграція української педагогічної освіти у загальноєвропейський і світовий простір вимагає осмислення основ і принципів сучасної професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя. Саме сьогодні у відповідності до Болонської системи навчання здійснюються спроби переходу до інноваційної моделі розвитку науки та освіти. Виділені основні пріоритетні напрямки у професійній підготовці майбутнього педагога, серед яких основним є широке і стрімке впровадження і розвиток інформаційних освітніх технологій.

Мета освіти, на думку академіка НАПН України І.Зязюна, є «всезагальний розвиток

особистості, формування її культури, індивідуальний досвід, творча інтуїція і творча самовіддача, соціальна та екологічна відповідальність, глобальна самосвідомість... Система освіти створюється для людини, функціонує і розвивається в її інтересах і слугує повноцінному розвитку особистості і в ідеалі її призначення – щастя людини [7, с.5].

Адже, саме інноваційність забезпечує такі умови розвитку особистості, самовдосконалення та ініціативи молоді. Як зазначають автори сучасної «Енциклопедії освіти», головна мета інновацій в освіті кін. ХХ – поч. ХХІ ст. – це «необхідність відповідати викликові глобалізацій, трансформацій екологічних проблем, полікультурних тенденцій у світі... Характерним для нашого часу є утвердження пріоритету інноваційного розвитку освіти на основі модернізації всіх складових системи (змісту, педагогічних технологій, підготовки педагогічних кадрів, управління, фінансування тощо) [6, с.339]».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найбільш поширеною в Україні є технологія розвивального навчання (В.Давидов, Д.Ельконін); інтерактивні технології (Л. Пироженко, О.Пометун); технологічний концепт проектних технологій (К.Баханов, В.Гузєєв, І.Єрмаков, О.Пехота); технологія особистісно орієнтованого навчання (С.Подмазін, О.Савченко, І.Якимська); інформаційні технології навчання та ін.

Метою написання статті є з'ясування спільного між традиційною і нетрадиційною інноваційною освітою, окреслити риси, що об'єднують різноманітні інноваційні педагогічні технології.

Виклад основного матеріалу. Перед сучасною школою зараз стоїть проблема: підготувати своїх випускників до життя в складних умовах ринкової економіки, відповідно до соціальних запитів суспільства формувати інтелектуально творчу особистість. Умови для цього повинна створити сучасна школа. І це завдання стосується не лише змісту освіти, реформування освітянського процесу, а, зокрема, технологій навчання. Застосування нових педагогічних технологій, - зазначає О.Пометун «гарантує досягнення певної навчальної мети через чітко визначену послідовність дій, спрямованих на розв'язання проміжних завдань і заздалегідь визначений кінцевий результат [9, с.32]».

Автори посібника «Педагогічна технологія» І.Прокопенко та В.Євдокимов визначають педагогічну технологію як системне використання принципів на основі новітніх досягнень науки і техніки, що підвищує ефективність навчального процесу [11, с.105].

Автор теорії педагогічних систем В. Беспалько вважає, що педагогічна технологія – це наукове відповідним чином структуроване проектування (опис) педагогічного процесу шляхом аналізу, відбору, конструювання й контролю усіх його керованих компонентів у їх взаємозв'язках із наступним відтворенням проекту в навчальній аудиторії. Саме в переведенні викладання на шлях попереднього проектування навчального процесу з наступним його відтворенням, а також у визначенні структури й змісту навчально-пізнавальної діяльності учнів В. Беспалько вбачає глибинний смисл і суть педагогічної технології. В умовах комп'ютеризації навчально-виховного процесу педагогічне проектування стає чи не найпершою умовою його ефективної реалізації.

О.Пометун та Л.Пироженко визначають педагогічну технологію як «науково обґрунтовану педагогічну (дидактичну) систему, яка гарантує досягнення певної навчальної мети через чітко визначену послідовність дій, спрямованих на розв'язання проміжних цілей і заздалегідь визначений остаточний результат [9, с.19]».

Таким чином ми бачимо, що існують різноманітні підходи до класифікації педагогічних технологій. І.Дичківська виділяє 7 критеріїв [5, с.67]. К.Баханов виділяє інноваційні системи, інноваційні технології та інноваційні моделі [1, с.29]. «Призначення освітньої технології, - зазначає В.Гузєєв, - гарантувати певний нижній поріг можливості успіху для тих, хто навчається. Чим вищий цей поріг, тим вища якість технології [4, с.4]». Отже, головне значення освітньої технології полягає саме в можливості її відтворення для отримання подібних результатів.

Поряд з цим ми не повинні звертатись до технології лише як засобу гарантії запланованого результату. Адже, як наголошує І.Якиманська «освітня технологія повинна сприяти розкриттю

суб'єктивного досвіду учня: формуванню особистісно значущих для нього способів навчання (а не просто засвоєння заданих прийомів, зразків дій); оволодіння уміннями самоосвіти незалежно від конкретно-предметного її змісту... [13, с.85]».

На сьогодні існують різноманітні погляди і на зміст та структуру поняття «інновація». Ще на початку 90-х років минулого століття в лабораторії передового педагогічного досвіду визначились з поняттям «інновація», яке походить від лат. «innovation» (новий, оновлювати) і означає введення нових ідей в практику. Визначивши, що інновація – це результат породження, формування і втілення нових ідей [10, с.37].

Таким чином, можемо погодитись з І.Дичківською, що «інноваційні педагогічні технології як процес – це цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчальний процес від визначення його мети до очікуваних результатів [5, с.338 - 339]».

Педагогічні технології можуть існувати на різних рівнях. Як зауважує В.Гузєєв, «освітню технологію можна розглядати в широкому значенні як частину дидактики і у вузькому – як конкретний інструментарій учителя [4, с.3]». В освітній практиці педагогічна технологія за І.Дичківською може функціонувати на таких трьох рівнях [5, с.67]:

- загально педагогічний рівень (загально дидактична, загально виховна технологія репрезентує цілісний освітній процес у регіоні, освітньому закладі, на певному рівні навчання чи виховання). У такому вигляді педагогічна технологія тотожна педагогічній системі, оскільки вона містить сукупність цілей, змісту, засобів і методів навчання (виховання), алгоритм діяльності суб'єктів і об'єктів навчально-виховного процесу.
- предметно-методичний рівень функціонування педагогічної технології. Мова йдеться про застосування педагогічної технології як окремої методики при викладанні окремого предмета в діяльності педагога.
- локальний (модульний) рівень. Педагогічна технологія в даному випадку реалізується як технологія окремих частин навчально-виховного процесу, розв'язання окремих дидактичних і виховних завдань (технологія окремих видів діяльності, формування понять, виховання окремих особистісних якостей тощо).

Думки щодо зміни традиційних систем навчання і виховання існували завжди. Пригадаємо імена відомих зарубіжних педагогів Я.Коменського (пояснювально-ілюстративні технології навчання, в основі якої дидактичні принципи навчання); Р.Штейнера (Вальдорфська педагогіка); М.Монтессорі (технологія саморозвитку); Й.Песталоцці та Дж.Дьюї (технологія організації групової навчальної діяльності); пам'ятаємо також «Школу радості» В.Сухомлинського. На сьогодні, як зазначає І.Зязюн, традиційна система навчання є безособистісною, «бездітною... безлюдською. У ній людина постає об'єктом, яким можна керувати за допомогою зовнішніх впливів, загальних стандартів і нормативів [7, с.6]».

Нажаль не всі погоджуються з цією оцінкою, але більшість педагогів серед головних недоліків традиційної системи навчання називають:

- авторитарний стиль керівництва;
- домінування пояснювально-ілюстративного типу навчання і репродуктивної діяльності учнів;
- перевагу фронтальної роботи, обмеженість діалогічного спілкування;
- невміння і небажання дітей вчитися та небажання вчителів їх зацікавлювати;
- відсутність у дітей розуміння важливості освіти для кожного та самоосвіти (саморозвитку).

Тож не є дивним, що сьогодні слід педагогам звернути увагу більше на інтелектуальний розвиток учнів шляхом зменшення частки репродуктивної діяльності; використання завдань, які перевіряють різні види діяльності, збільшення ваги завдань на застосування знань для пояснення навколишніх явищ; урахування знань, які учні отримують поза школою з різних джерел.

Нині в педагогічній науці та практиці є дві цілком різні стратегії. В рамках яких існують системи освіти: стратегія формування та стратегія розвитку. Стратегія формування –

педагогічне втручання ззовні у внутрішній світ дитини, нав'язування дитині вироблених суспільством способів діяльності, оцінок. Стратегія розвитку – це є розвиток особистісного потенціалу учня, його само актуалізація. Стратегія розвитку, або особистісно зорієнтована освіта. Слід зазначити, що вибір особистісно зорієнтованих технологій – це завжди вибір стратегії, пріоритетів, системи взаємодії та стилю роботи вчителя з учнем. Якщо у традиційній системі навчання вчитель і підручник були основними і найбільш компетентними джерелами знань, а вчитель був контролюючим суб'єктом пізнання, то під час застосування особистісно зорієнтованих технологій учитель виступає більше в ролі організатора самостійної активної пізнавальної діяльності учнів, компетентного консультанта і помічника. Професійні вміння сучасного вчителя мають бути спрямовані не просто на контроль знань і вмінь школярів, а на діагностику їхньої діяльності, щоб своєчасно допомогти кваліфікованими діями подолати труднощі в пізнанні й застосуванні знань. Дана роль значно складніша і потребує від учителя високої майстерності. Особистісно зорієнтовані технології навчання передбачають диференційований підхід до навчання з урахуванням рівня інтелектуального розвитку учня, його здібностей і задатків, а також його підготовки з предмета. На даний час існує дуже багато педагогічних інтерактивних технологій: адаптивна система навчання (І.Границька); колективний спосіб навчання (О.Рівін, В.Дяченко); осмислювально-концентроване навчання (Л.Зазуліна); технологія розвиваючого навчання (Л.Занков); модульно-розвиваюче навчання (А.Фурман); технологія саморозвиваючого навчання (Г.Селевко); особистісно орієнтоване розвиваюче навчання (І.Якиманська); нові інформаційні технології, передусім комп'ютерні, Інтернет тощо. Ми ж увагу акцентуємо на особистісно зорієнтовані технології (де головною дійовою особою у навчально-виховному процесі є учень), зокрема:

- по-перше, тому, що в умовах класно-урочної системи вони найлегше входять у навчальний процес. Дані технології допомагають з інтеграцією в реальний навчально-виховний процес досягати мети відповідно до стандартів освіти;
- по-друге, тому, що ці педагогічні технології справді є гуманістичні, забезпечуючи не лише успішне засвоєння аврального матеріалу учнями, а й інтелектуальний і моральний розвиток дітей, їхню самостійність, комунікабельність, бажання допомогти іншим.

Тож ми можемо чітко сказати, що випускник сучасної школи, який живе і працює в ХХІ столітті, повинен мати такі якості:

- гнучко адаптуватися в життєвих ситуаціях, які постійно змінюються, самостійно здобуваючи необхідні знання. Уміло застосовуючи їх на практиці;
- критично мислити, вміти побачити труднощі та шукати шляхи раціонального їх подолання, використовуючи сучасні технології;
- бути комунікабельним, уміти працювати колективно;
- працювати над розвитком свого інтелекту, культурного рівня.

О. Суховірський визначив критерії готовності вчителя до використання інформаційних технологій: рівень навичок кваліфікованого користувача комп'ютерної техніки; знань особливостей використання комп'ютерних технологій у школі; здійснювати пошук інформації, отримувати нові знання та здійснювати самоосвіту засобами новітніх інформаційних технологій, створювати власні дидактичні матеріали засобами НІТ, діагностувати рівень навчальних досягнень учнів засобами новітніх інформаційних технологій, здійснювати організаційну діяльність та планування засобами НІТ, використовувати НІТ для наукової діяльності та під час підготовки дипломної роботи [12, с. 10]. Успішною умовою професійної діяльності вчителя є його професійна компетентність в галузі використання комп'ютерних і телекомунікаційних технологій.

Професійна підготовка майбутнього вчителя включає, крім того, формування готовності майбутнього вчителя до практичної педагогічної діяльності. Тому необхідно якомога раніше ознайомлювати студентів із педагогічною роботою, що передбачає їхню участь у пасивних і активних педагогічних практиках на всіх етапах навчання. Саме у діяльності, у процесі взаємодії з учнями студент може переконатися у своїх можливостях і визначити майбутні перспективи, реалізувати особистісні якості та перевірити сформованість власної професійної

культури.

Педагогічна практика є важливою складовою процесу підготовки спеціалістів у ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди». Адже вона поглиблює і закріплює теоретичні знання студентів, формує вміння використовувати їх у практичній діяльності як учителя, класного керівника, вихователя, сприяє опануванню студентами системою професійно-педагогічних умінь і навичок, виховує інтерес до майбутньої професії, формує особистість педагога. Педагогічна практика забезпечує участь студентів у систематичній педагогічній діяльності протягом усього періоду навчання їх у ВНЗ. Метою педагогічної практики є оволодіння студентами сучасними методами і формами організації навчально-виховного процесу в освітніх установах, формування на базі знань, отриманих у вищому навчальному закладі, професійних умінь і навичок для самостійної роботи за отриманою спеціальністю; прийняття самостійних рішень у процесі конкретної роботи в реальних умовах; виховання потреби систематично поновлювати свої знання і творчо застосовувати їх у практичній діяльності. Правильна організація педагогічної практики сприяє формуванню умінь і навичок помічати й аналізувати педагогічні явища і процеси, відчувати всю складність і водночас привабливість обраної професії.

Сучасна ситуація на ринку праці потребує висококваліфікованого фахівця, здатного знайти своє місце в суспільстві. Вважаємо, що лише поєднання високого професіоналізму й універсалізму допоможе забезпечити особистості, як майбутньому спеціалісту таку конкурентоспроможність, а вищим навчальним закладам – престиж на ринку освітніх послуг.

Висновки. Отже, сьогодні багато науковців і педагогів усього світу працюють над тим, щоб удосконалити професійну підготовку майбутніх учителів і посилити роль учителя в суспільстві. Одним із важливих чинників цього є визначення вимог до майбутніх учителів, до їх професійної підготовки, яка повинна бути орієнтована на багатогранну майбутню професійну діяльність. Професійна підготовка майбутніх учителів повинна мати на меті не тільки засвоєння студентами сучасних знань із загальнопрофесійних і фахових дисциплін, виховання високоосвіченої, культурної, гармонійно розвиненої особистості, а й пропагувати ідеї інклюзивної освіти, освіти в інтересах сталого розвитку, створення єдиної зони європейської освіти тощо.

Таким чином, формування у ВНЗ педагога нової генерації можливе лише шляхом залучення у освітню практику інноваційних педагогічних технологій, що мають доповнити традиційні підходи у навчальному процесі вища.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баханов К. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі / К.Баханов. – Запоріжжя : Просвіта, 2004. – 327 с.
2. Вулканова В.В. Сучасні технології навчання / В.Вулканова // Управління школою. – № 8 – 9. – 2008. – С. 30.
3. Гадецький М.В. Організація навчального процесу в сучасній школі / М.В.Гадецький. –Х. : Веста : Ранок, 2003. – 136 с.
4. Гузеев В.В. Теория и практика интегральной образовательной технологии / В.В.Гузеев. – М. : Народное образование, 2001. – 260 с.
5. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник /І.М.Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
6. Енциклопедія освіти / Академія педагогічних наук України; гол. ред. В.Г.Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
7. Зязюн І.А. Культура в контексті політики та освіти / І.Я.Зязюн / Мистецтво та освіта. – 1999. – №2. – С.2-8.
8. Зязюн І.А. Освітні технології у вимірах педагогічної рефлексії / І.А.Зязюн // Світло. – 1996. – №1. – С.4.
9. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід : методичний посібник / авт. - уклад. : О.Пометун, Л.Пироженко. – К. : А.С.К., 2002. – 136 с.

10. Паламарчук В. Педагогічні інновації: міфи і реальність / В.Паламарчук // Директор школи, ліцею, гімназії : Науково-практичний журнал для керівників закладів освіти. – 2002. – №3. – С.37.
11. Прокопенко І.Ф. Педагогічна технологія : посібник / І.Ф.Прокопенко, В.І.Євдокимов. – Харків : Основа, 1995. – 374 с.
12. Суховірський О. В. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до використання інформаційних технологій : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. В. Суховірський. – К., 2005. - 20 с.
13. Якиманская И.С. Личностно ориентированное обучение в современной школе / И. С.Якиманская. – М. : Сентябрь, 1996. – 236 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Сергійчук Олена Миколаївна – кандидат історичних наук, доцент кафедри педагогіки ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

Сембрат Алла Леонтіївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

Надійшла до друку 25.12.2012 р.